EARLY MODERN WORKSHOP: Jewish History Resources

Volume 5: Law: Continuity and Change in the Early Modern Period, 2008, Yeshiva University, New York, NY

Trying Issues: Polish-Lithuanian Jews under Multiple Jurisdictions

Adam Teller, University of Haifa, Israel

ABSTRACT: The texts presented here highlight issues of multiple jurisdiction Jews were subjected to in early modern Poland-Lithuania

This presentation is for the following text(s):

- Privilege for the Jews of Lwów
- Privilege for the Jews of the Przemyśl Region and Rus'

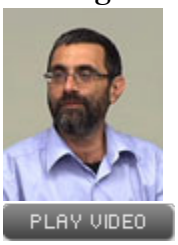

Adam Teller

University of Haifa, Israel
Duration: 57:25

Copyright © 2012 Early Modern Workshop

EARLY MODERN WORKSHOP: Jewish History Resources

Volume 5: Law: Continuity and Change in the Early Modern Period, 2008, Yeshiva University, New York, NY

Privilege for the Jews of Lwów

Przywilej dla Żydów Lwowskich

Marek Matczyński, March 21, 1692

Translated by Adam Teller, University of Haifa, Israel

No. 11

Lwow, March 21, 1692

Marek Matczyński, the *Wojewoda* of Ruthenia bestows upon the Jews of Lwow the so-called *Wojewoda*'s Regulations (porządki wojewodzińskie)

Marek of Waręż and Michnow Matczyński, *Wojewoda* and General of Ruthenia, starosta of Belz, Rubieszow, Grojec, Bracław etc.

I notify everyone who needs to know, in general and individually, and in particular the *podwojewoda* of Lwow, my representative [*namiestnik*] now and in the future, that, relating to the ancient laws and customs of my predecessors, I confirm them with this document, and in endorsing the laws, I wish to make the following arrangement:

1. First of all, in order that the salary of the *podwojewoda*'s office remain in good and proper order and that the merchants incur no aggravation on that account, I leave it to the administration of the Lwow community *ea cum praecustoditione seu verius praecautione*, [with such guardianship and serious precaution] that they do not dare to take one shilling [dime] more than the instruction I have laid down. Therefore joining my salary from the merchants with what is owed to me from the small towns in my jurisdiction and all the income in general which is to accrue to my treasury from the community, I hereby determine that the community, both urban and suburban, together with the rabbis of Lwow, pay my treasury annually in legal tender four thousand Polish zloty in four installments. The first installment on the festival of John the Baptist, the second on the festival of Saint Michael, the third, the same as above, on Christmas, and the fourth and last in the same way also in the sum of one thousand zloty on the holiday of Saint Gregory. The community must pay my *podwojewoda* in the [same] order as

above in installments, one thousand zloty in all, on the understanding that once we have taken the above sums or installments, neither I nor the *podwojewoda* will have any claim to fish, spices or any other victuals, and neither may my servants - with me or without me - claim [anything] and, of course, no expenses need be made to the *podwojewoda* or his servants.

2. The elders of both communities having stipulated the elections to the leadership as far as time, custom, and regulations are concerned, and without any impediment from me or the *podwojewoda*, are to hold the elections in accordance with their rights and customs peaceably and without the slightest hindrance. These elected Jewish elders must try the local Jews of Lwow, both urban and suburban, as well as the foreign [Jews] of the entire Ruthenian *wojewodztwo*, faithfully and justly in accordance with the old and ancient customs, rights and orders.

3. The *podwojewoda* and the Judge should take the oath in accordance with the civil law and especially according to the Statutes of the Kingdom, namely Herburt, as is found in those Statutes with the heading, "*De Iudaeis*", under pain of nullifying their rulings in the case the oath is not properly taken. This with the express addition that the Judge, present and future, should be chosen from two candidates suggested by the urban and suburban Jewish elders, with one [of those] they like to be chosen for approval and confirmation. In accordance with the ancient laws and regulations of this community, neither the *podwojewoda* nor the judge may hold any office in the Castle or District Courts, so that the jurisdiction of the *wojewodztwo* should not suffer legal restrictions through the holding of double offices.

4. My Judge may not try Jewish cases in his residence but only at the legally appointed site by the synagogue. The Jewish elders should sit in court with him and cast their vote according to their [own] understanding in the cases and trials, following the ancient custom and the laws of this community.

5. In as much as it is useful for the party burdened with a heavy sentence to appeal to me from either the *podwojewoda*'s or the Judge's [court], such appeals should not be denied in any case, but on the contrary should be permitted, taking reverent care for my authority. Moreover, so that in each case the writs to the accused are delivered by the under-beadle of the Lwow Jews, I want the accounts of the taking and handing over of the writs to be written in the protocol, under pain of nullifying the case.

6. The Judge needs to hear these Jewish trials only twice a week, that is on Monday for the Jews of the urban [community], and on Thursday [for the Jews] from the suburb; these can be heard – as already mentioned– by their synagogue. This is apart from cases involving guests [i.e. Jews from out of town], which require immediate proceedings without delay. These, however, may be heard, as stated, by the synagogue, on any day except for their festivals.

7. All protocols - past and present - as well as the record books and documents of the *Wojewoda*'s court should be kept locked in a chest in the court chamber; the key to this chest should be [held] by the Judge. I declare that the records of those who testified but

did not sign the *Wojewoda*'s protocol are invalid and of no significance; indeed, such documents must be nullified.
8. There are vagrant Jews, who having no [occupation], get into trickery, i.e. they serve in collecting [the taxes of] szelążne, czopowe and the lease [*arenda*], but collect more than is due. Therefore, in an effort to [ensure] that they do not harm people, [I order that] none of these Jews should dare to serve without the knowledge of the elders, and that the Jewish elders of both communities, the urban and the suburban, ensure that anyone who takes up these services is a man of virtue and not suspicious In this way, they can recommend him to people that he will not deceive or trick [them] and will carry out his duties with fairness. The penalty [for failing to act properly] is severe, and is put in the hands of the Jewish elders of both communities so that they severely punish those who act wickedly in these matters - without any respect [of person].
9. When a Jew has a case with another Jew, neither the *podwojewoda* nor my Judge should be involved. They should litigate only before the elders as is necessary.
10. In addition, in each case which would require it, examination [under torture?? inkwizycya] should not be forbidden to anyone, just as was stated above, and should retain its excellent and satisfactory value as well as its appropriate reliability according to the ancient and old laws. This I confirm with my authority, approving such rights as were, of old, suitable for both communities, without encroaching upon them in any way. It is my wish that neither now nor in the future should [these rights] be violated by myself, or by the *podwojewoda*, the Judge or my courtiers in any way.

Done in Lwow, on the twenty first day of the month of March of the year 1692.

Marek Matczyński, *Wojewoda* and General of the Ruthenian lands. The place of the seal.

(Castr. Leop. T. 478 p. 548; T. 518 p. 777; T. 544 p 2605)
Publication: Z. Pazdro, *Organizacja i praktyka żydowskich sądów podwojewodzińskich w okresie 1740-1772 r. na podstawie lwowskich materyałów archiwalnych*, Lwów 1903, pp. 176-79.

Copyright © 2012 Early Modern Workshop

EARLY MODERN WORKSHOP: Jewish History Resources

Volume 5: Law: Continuity and Change in the Early Modern Period, 2008, Yeshiva University, New York, NY

Przywilej dla Żydów Lwowskich
Privilege for the Jews of Lwów
Marek Matczyński, March 21, 1692

Prepared by Adam Teller, University of Haifa, Israel

Nr. 11

Lwów 1692, marca 21.

Marek Matczyński, wojewoda ruski, nadaje żydom lwowskim tak zwane porządki wojewódzkie.

Marek na Warężu i Michnowie Matczyński, wojewoda i generał ziem ruskich, bełzki, rubieszowski, grojecki, bracławski etc. starosta.
Wszem wobec i każdemu z osobna komu o tem wiedzieć należy, a osobliwie J. M panu podwojewodzemu lwowskiemu, namiestnikowi memu, teraz i na potem będącemu do wiadomości donoszę, iż stosując się do dawnych praw i zwyczajów antecessorów moich tym skryptem one konfirmuję i aprobując też prawa, takowy mieć chcę porządek:
(§.1.) A naprzód, aby pensya urzędowi wojewodzemu należąca w dobrym i słusznym zostawała porządku, żeby kupcy stąd żądnej nie odnosili agrawacyi, puszczam one w administracyą synagodze lwowskiej ea cum praecustoditione scu verius praecautione, aby nad instruktarz mój nie ważyli się więcej ultra ordinationem mego ustanowienia i szeląga jednego brać. Więc przyłączając takową moją od kupców pensyą i do niej od miasteczek mnie należące et in genere wszystkie prowenta, które od synagogi do skarbu mego wchodzić i należeć powinne, tak w tej mierze postanawiam, ażeby synagoga tak miejska jako i przedmiejska z rabinami lwowskimi co rok do tegoż skarbu mojego po złotych cztery tysiące polskich currenti moneta ratami czterema każdego roku wypłacali, jako to pierwszą ratę złotych tysiąc na święto świętego Jana Chrzciciela, drugą takąż jako wyżej złotych tysiąc na święto świętego Michała, trzecią zaś similem, ut supra, na Boże Narodzenie, a czwartą i ostatnią podobnym że sposobem także tysiąc złotych na święto świętego Grzegorza. JM. panu zaś podowojewodzemu memu takowy mir jako wyżej ratami wszystkiego złotych tysiąc taż synagoga wyliczyć powinna tą kondycyą, iż po

odebraniu wyż spisanych sum vel rat ani ja sam ani JM. pan podwojewodzy żadnej pretensyi strony ryb, korzeni i innegokolwiek wiktu, tudzież słudzy moi nie będą tak przy mnie jako i bezemnie upominać się i owszem żadnego na JM. pana podwojewodzego ani sług unkosztów łożyć.
(§.2.) Jako to tedy obwarowawszy ciż obudwóch zborów starsi elekcyą swoją na starszeństwo podług czasu, zwyczaju i punktów swoich bez wszelkiej przeszkody tak mojej jako i JM. pana podwojewodzego, obierać zgodnie sine quacunque propedictione mają, podług ich praw i zwyczajów. Którzy obrani starsi żydów tak tutejszych miejskich lwowskich i przedmiejskich jako obcych całego województwa ruskiego, obywatelów według starych i dawnych zwyczajów, praw i porządków[1] swoich sądzić wiernie i sprawiedliwie będą powinni.
(§.3.) Panowie zaś, JM. Pan podwojewodzy i sędzia, mają wykonać według prawa pospolitego i praecipue secundum statuta regni, ut pote Herburt, iuramentum, które znajduje się in iisdem statutis titulo „de iudaeis" a to sub nullitate decretorum przez nich in defectu praestandi iuramenti ferowanych, tego dokładając expresse, iż sędzia teraz i na potem zostający ze dwóch kandydatów, których żydzi starsi miejscy i przedmiejscy podadzą, jeden do approbaty i konfirmacyi, który się im podoba, ma być obrany. Według zaś praw i porządków dawnych tejże synagogi, tak JM. pan podwojewodzy jako i sędzia żadnego urzędu grodzkiego ani ziemskiego sądowego mieć nie powinien, a to dlatego, ażeby przez dwoistego urzędu władzę jurysdykcya województwa convulsionem prawa nie cierpiała.
(§.4.) Nadto sędzia mój nie powinien spraw żydowskich w swojej rezydencyi sądzić, tylko na uprzywilejowanem miejscu przy szkole, z którym starsi żydzi zasiadać powinni na sądach i według swego rozumu w sprawach i sądach wota wydawać, a to stosując się do starożytnego zwyczaju i prawa tejże synagogi.
(§.5.) A in quantum by przydało się , tak od JM. pana podwojewodzego, jako i sędziego, parti gravatae od dekretu obciążliwego do mnie apellować, takowe we wszystkich sprawach apellacye nie mogą być denegowane, i owszem omni servata authoritate mea reverenter dopuszczać. Przy tem, aby[2] do każdej sprawy przez podszkolnika żydów lwowskich pozwy stronie obwinionej oddawane były, mieć chcę, których ażeby relacye względem odniesienia i oddania pozwów w protokole zapisywane były, sub nullitate processus waruję to.
(§.6.) Sądy zaś takowe żydowskie nie powinien pan sędzia tylko dwa razy w tydzień sądzić, to jest w poniedziałek żydów miejskich, a we czwartek przedmiejskich, jako się namieniło przy szkołach ich, exceptis causis hospitum, któreby potrzebowały sine mora prędkiej ekspedycyi, te wolno sądzić będzie, jednak, jako się rzekło, przy szkole, każdego dnia oprócz święta ich.
(§.7.) Protokoły wszystkie tak dawne jako i teraźniejsze, tudzież księgi albo akta sądów wojewodzych w skrzynce, [w] sądowej izbie przy szkole w zamknięciu zostawać powinny, od której skrzynki klucz u pana sędziego ma być. Zapisy zaś, ktoby przed aktami zeznawał, a na nich się protokule wojewodzym nie podpisał, żadnego nie mają mieć

waloru i wagi, deklaruję, owszem nullitatis vitio subiacere takie akta powinny.
(§.8.) A że znajdują się luźni żydzi, którzy nie mając się do niczego, udają się na szarpaninę, to jest na usługi szelążnego, czopowego i arendy wybieranie, ale nad to, co im należy, wybierają, więc zabiegając temu, aby krzywdy ludziom nie czynili, żeby się żaden z takowych żydów nie ważył służyć bez wiadomości starszych, a to dlatego, żeby starsi żydowscy obojej synagogi tak miejskiej, jako przedmiejskiej uważali czy ten, który się do tych, jako się rzekło, usług bierze, jest cnotliwy i nie podejrzany, żeby go mogli rekomendować ludziom, żeby onych nie zawiedzić, szarpać nie będzie i przystojnie usługi swoje odprawować ma, a to pod surowem karaniem, które się starszym żydom obojej synagogi w moc daje, aby takowych którzy się niecnotami i z temi rzeczami parali, surowo karali, a to bez żadnego respektu.
(§.9.) Do tego, kiedy się trafi, że żyd z żydem będzie miał jakową sprawę, tedy do takowych spraw ani JM. pan podwojewodzy, ani sędzia mój niema się interesować, tylko przed starszymi jako należy, jeden z drugim rozprawić się ma.
(§.10.) Nadto inkwizycya w sprawie każdej, bez której [by] się obejść nie mogło, nie ma być nikomu broniona, similiter jako się wyżej nadmieniło, swoją doskonałą i dostateczną podług starych i dawnych praw, przywilejów wagę swoją i pewnością (*sic*) należytą miało, powagą moją konfirmują, i w niczem nie naruszając takich praw z dawna synagodze obojej należytych one aprobuję, które tak przezemnie, jak przez JM. pana podwojewodzego, sędziego i dworzanów moich, aby w niczem nie wiolowane były i tak teraz, jako na potem, mieć chcę.
Działo się we Lwowie, die vigesima prima mensis martii, anno sescentesimo nonagesimo secundo. Marek Matczyński, wojewoda i generał ziem ruskich. Locus sigilli.

(Castr. Leop. T. 478 p. 548; T. 518 p. 777; T. 544 p 2605. Druk. w rozprawie Dra Schorra: Organizacya żydów etc. str. 87 n.).

Uwaga. Dokumenty nr. 10 i 11 zostały zatwierdzone przez króla Jana III dnia 26 czerwca 1694 (jak wyżej T. 478, 518, 544), a następnie przez Augusta II dnia 11 października 1697 r. (jedynie jak wyżej T. 478).
Wojewoda ruski August Czartoryski stwierdza w r. 1732 aktualność obu tych dokumentów, a to w potwierdzeniu Jana III z r. 1694. przyczem jednak na końcu dodaje ważną klauzulę, którą drukujemy(str.12) samą dla siebie, aby nie powtarzać całego tekstu.

Publication: Z. Pazdro, *Organizacja i praktyka żydowskich sądów podwojewodzinskich w okresie 1740-1772 r. na podstawie lwowskich materyałów archiwalnych*, Lwów 1903, pp. 176-79.

Publisher: Z. Pazdro, Organizacja i praktyka żydowskich sądów podwojewodzinskich w okresie 1740-1772 r. na podstawie lwowskich materyałów archiwalnych, Lwów 1903, pp.

176-79

Endnotes

[1] W akcie: początków *(sic)*
Organizacya i praktyka żyd. sądów podwojewodz.
[2] Tu następuje błędnie wyraz: „pozwany”, który opuszczamy.

Copyright © 2012 Early Modern Workshop

EARLY MODERN WORKSHOP: Jewish History Resources

Volume 5: Law: Continuity and Change in the Early Modern Period, 2008, Yeshiva University, New York, NY

Privilege for the Jews of the Przemyśl Region and Rus'

Przywilej dla Żydów Ziemi Przemyskiej i Rusi

Stefan Czarniecki, March 17, 1660

Translated by Adam Teller, University of Haifa, Israel

No. 9

Siedliszcze March 17, 1660

Stefan Czarniecki, the *Wojewoda* of Ruthenia, issues regulations for the Jews of the Przemyśl district and the *wojewodztwo* of Ruthenia in general

I, Stefan of Czarna Czarniecki, *Wojewoda* of the Ruthenian lands, general of the army of His Majesty the King, *Starosta* of Piotrków, Kaniów etc, notify everyone who needs to know, in general and individually, to wit my office of *podwojewoda*, that I am establishing the following order for Jewish affairs, while confirming the rights previously granted by my predecessors to the Jews residing in the Przemyśl district (ziemia przemyska) and to others who live under my jurisdiction and pertain to my Ruthenian *wojewodztwo*.

1. First of all, the *podwojewoda* has the right to hear cases in the Jews' synagogue with the Jewish elders and a scribe; at the same time, a sworn beadle (*szkolnik*) acting as bailiff must be present at all cases for testimony, which testimony must be valid.
2. Having chosen a scribe, sober and knowledgeable in law, the Jews themselves should recommend him to the *podwojewoda*.
3. The *podwojewoda* should not oversee any litigation or try cases without the elders.
4. In the absence of the *podwojewoda*, the scribe, together with the Jewish elders, should adjudicate cases and daily affairs in the Jews' synagogue. Appeals against their verdicts should be directed to myself rather than to the *podwojewoda*.
5. For writing appeals six grosz is due to the scribe, and five to the office, for the seal five grosz is due to the *podwojewoda*, for any decree only five grosz is due, of which two [grosz] ought to go to the *podwojewoda*, two to the Jewish elders and one to the scribe.

And when the *podwojewoda* is absent from the disputes, the scribe should take for himself [the payment] for the decree, which should be due to the *podwojewoda*.
6. Jewish documents or cases with the record books should not be taken out of the synagogue, but should be kept in a chest with my seal and two locks, the key to one of which should be kept by the scribe and to the other by the beadle..
7. The *podwojewoda* should not himself hold any Jewish records, or accept any registrations or protests, declarations or wound examinations or sequestrations; if any such were accepted [by him], they shall be deemed invalid; rather the Jewish elders should have them inscribed and inserted in the record books kept in the synagogue.
8. In the election of the [community] office and the Jewish elders, whom the Jewish populace, according to custom, elects around their Easter, the *podwojewoda* has no part, only the Jews themselves.
9. The *podwojewoda* should try cases twice a week, once on Tuesday and the second time on Thursday. If he has a case between Jews under his jurisdiction and other [Jewish] strangers, he should not adjudicate this case, rather the Jewish elders with the scribe [should do so].
10. The *podwojewoda* should appoint to the Jewish elders and the Jewish populace a scribe to whom the elders and the populace agree.
11. Nobody is to seal the Jews' synagogue without the order of His Majesty the King, and my permission.
12. When someone wants to summons a Jew, he should take the official seal from the scribe, for which the scribe should receive half a grosz. The [seal] should be given to the beadle in order to summons the Jew at a certain time. For issuing a summons, the beadle should be given half a grosz.
13. When a Jew [who is] summoned by a szkolnik does not present himself at the office, [he] should give a penalty: the *podwojewoda* [should] be given a pound of pepper as his fine. Should he not present himself a second time, he [should give] a second pound of pepper, and should he not appear a third time – he should give the penalty three times.
14. For putting his seal to an extract or a document five grosz is due to the *podwojewoda*, as well as five grosz to the scribe for penning [it].
15. If a Jew has a lawsuit with another Jew, [it] should not be adjudicated by the *podwojewoda* or the scribe (if the Jews have leased the courts from me for that time???) but only those Jews whom the Jewish populace have with willing agreement elected and chosen; there shall be no appeal from them.
16. When a Jew purchases a house or property from another Jew, the registration [of the purchase] should be made only before a Jewish office. For registration, the purchaser should give a pound of pepper to the *podwojewoda*, twelve grosz to the scribe, twelve to Jewish elders and twelve to the beadle.
17. When a Jew beats or wounds another Jew, he should declare [this] to the beadle and register the wounds; for registering the wounds one grosz is due, and a penalty of a pound of pepper goes to the *podwojewoda* from the one who inflicted the wound;

neither the *podwojewoda* nor the scribe will be a part of this court, only the Jewish elders.
18. If a Christian has a case with a Jew over a debt or a beating or some other matter, it should not be adjudicated by the *podwojewoda* alone but together with the Jewish elders, and the Jewish elders should give their verdicts.
19. And should someone from the Jewish populace disobey the elders in the matter of payments, decrees they have given, or in other issues, the Jewish elders should try him. The *podwojewoda* must not interfere with their court, nor come to his defence, but on the contrary should cooperate in executing the verdict of the elders.
20. The *podwojewoda* may not sell or lease his office, [nor may] his successors or heirs.
21. When a Jew gives more than a kopa [sixty grosz] for a loan, he should bring the pawn to the scribe on the very same day and register from whom he received the pawn, for what [amount] it was pawned and what was the agreed interest. For registration [he] should pay the scribe one grosz.
22. A Jew should only hold the pawn or collateral for the loan for a year and six weeks. Once a year and six weeks have passed, the Jew should come to the Jewish office [i.e. the *podwojewoda*'s office] with this pawn and make an official declaration that he has kept it for the purpose of usury for a year and six weeks. There the Jewish office should award him this pawn or collateral for good and he is free do with it whatever he wants. He is free to sell it, spoil it, give it away or put it to the best use [he can]. For this verdict the Jew should give five grosz to the office to have it inscribed in the record book, and one grosz [is due to] the beadle.
23. Jews take such interest as is agreed upon with the person or by the person who gives the pawn. And when the latter says that he pawned [it] with a Jew for a smaller sum or for a lower rate of interest, the Jew should show in the records that the pawn or rather the collateral was given for a greater amount, or [the Jew] should take an oath with which he confirms everything. The person who gave the pawn must pay according to the oath.
24. When someone pawns something with a Jew, and this pawn or collateral is burnt or lost with other items, the Jew should take an oath and this oath will dismiss the Christian.
25. In addition, when a stolen item is found at a Jew's, he should swear that he did not know that this item had been stolen. [This is] except for church items, for which, in so far as they were stolen and sold to the Jews, his oath will not be valid.
26. When a Jew loans something to a Christian and the Christian denies it, the Christian will take an oath and so dismiss the Jew.
27. A Christian should not submit a testimony against a Jew about any issue, only with a second Jew and a Christian; otherwise the testimony should not be allowed.
28. If anyone wants to receive an extract from the record books with appeals, decrees and any other judgements (iudicata), the *podwojewoda* should produce them with no delay.

29. Jews in my *wojewodztwo* should not be subject to other jurisdictions.
30. The *podwojewoda* should diligently enforce my authority and his office, barring and protecting them from other jurisdictions and namely [from that] of the castle [grod].
31. That thus and in no other way should be the order of the rights of the Jews of Przemyśl do I, in compliance with the ancient rights bestowed upon them by my predecessors, sign with my own hand next to my seal for better faith and certainty.

This was all done in Siedliszcze on the 10th day of the month March in the year of Our Lord 1660. Stefan Czarniecki, *Wojewoda* of Ruthenia

(Terr. Prem. I 145 p. 299-303. Castr. Prem. T. 457 p. 1817)
Publication: Z. Pazdro, *Organizacja i praktyka żydowskich sądów podwojewodzińskich w okresie 1740-1772 na podstawie lwowskich materyałów archiwalnych*, Lwów 1903, pp. 171-75

Copyright © 2012 Early Modern Workshop

EARLY MODERN WORKSHOP: Jewish History Resources

Volume 5: Law: Continuity and Change in the Early Modern Period, 2008, Yeshiva University, New York, NY

Przywilej dla Żydów Ziemi Przemyskiej i Rusi

Privilege for the Jews of the Przemyśl Region and Rus'

Stefan Czarniecki, March 17, 1660

Prepared by Adam Teller, University of Haifa, Israel

Nr 9
Siedliszcze, 1660, marca 17

Stefan Czarniecki, wojewoda ruski, wydaje przepisy dla żydów ziemi przemyskiej i w ogóle województwa ruskiego.

Stefan na Czarnej Czarniecki, wojewoda ziem ruskich, generał wojsk J. Kr. Mości, piotrkowski, kaniowski etc. starosta, wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy do wiadomości donoszę, a mianowicie urzędowi mojemu podwojewodziemu, iż potwierdzając prawa żydom w ziemi przemyskiej będącym, także i innym do jurysdykcyj i do województwa mego ruskiego należącym[1] przez antecessorów moich onym z dawna nadane, takowy porządek spraw żydowskich postanawiam.
(§.1.) Naprzód pan podwojewodzy ma prawo sądzić w szkole żydowskiej z żydami starszymi i pisarzem, przyczem szkolnik przysięgły jako woźny przy wszystkich sprawach ma być obecnym dla świadectwa, którego świadectwo ma być ważne.
(§.2.) Pisarza sami żydowie statecznego w prawie umiejętnego obrawszy, panu podwojewodzemu go zalecić mają.
(§.3.) Nie ma pan podwojewodzy nic odprawować sam ani sądzić bez starszych.
(§.4.) W niebytności pana podwojewodzego pisarz z starszymi żydowskimi w szkole żydowskiej powinni sądy i sprawy potoczne odprawować, a od dekretu ich apelacya zarazem do mnie samego ma wychodzić, a nie do pana podwojewodzego.
(§.5.) Od pisania apelacyi pisarzowi groszy sześć, urzędowi pięć, od pieczęci pięć panu podwojewodzemu, od wszelakiego dekretu tylko groszy pięć przychodzi, z których mają iść dwa grosze panu podwojewodzemu, starszym żydom dwa, pisarzowi jeden. A gdy pana podwojewodzego przy sporach nie będzie, tedy pisarz ma brać sobie od dekretu, coby na podwojewodzego przyjść miało.
(§.6.) Akta albo sprawy żydowskie z księgami nie mają być z szkoły wynoszone, ale mają

być chowane w skrzyni z pieczęcią moją, do której zamki dwa, do jednego klucz pisarz, a do drugiego szkolnik mają trzymać przy sobie.
(§.7.) A pan podwojewodzi ksiąg przy sobie żydowskich trzymać nie powinien ani żadnych zapisów, protestacyi, manifestacyi, obdukcyi ran ani aresztów przyjmować nie ma, które luboby przyjęte były, takowe nie mają być ważne, ale je znowu starsi żydowscy zapisować i w księgi w szkole będące inserować mają.
(§.8.) Do obierania urzędu i starszych żydowskich, których gdy według zwyczaju około Wielkiejnocy swej pospólstwo żydowskie obiera, do tych obierania pan podwojewodzi należeć nie ma, tylko sami żydowie.
(§.9.) W tydzień dwa razy pan podowjewodzi sądzić powinien, raz we wtorek, drugi raz we czwartek. Pan podwojewodzi gdyby miał sprawę jaką z żydami juryzdykcyi swojej podległymi i innymi postronnnymi, tej sprawy nie ma sam sądzić, ale starsi żydowscy z pisarzem.
(§.10.) Pisarza też pan podwojewodzi takowego starszym żydowskim i wszystkiemu pospólstwu podać ma, na którego starszyzna i z pospólstwem zezwala.
(§.11.) Szkoły żydowskiej nikt pieczętować nie ma oprócz z rozkazania Jego Król. Mości, a za wolą moją.
(§.12.) Żyda gdy kto chce pozwać, ma wziąć pieczęć u pisarza urzędową, za którą przyjdzie pisarzowi pół grosza, ta ma być dana szkolnikowi, aby żyda pozwał na pewny czas. Od pozwania dać szkolnikowi pół grosza.
(§.13.) Gdy żyd przez szkolnika pozwany nie staje do urzędu, popadać ma winę: panu powojewodzemu funt pieprzu pana podwojewodzego winy; gdy nie stanie drugi drugi raz, drugi funt pieprzu; a nie stanie li trzeci raz, popadać ma winy trzy razy.
(§.14.) Od pieczętowania ekstraktu albo akcye panu podwojewodzemu groszy pięć , a pisarzowi od pisania także pięć groszy.
(§.15.) Żyd z żydem sprawę mający, pan podwojewodzy ani pisarz sądzić ich (jeżeli te sądy żydowie na ten czas u mnie zaarendowane będą mieli) nie powinni, jedno żydowie, których na to pospólstwo żydowskie zgodnie zezwoliwszy się na nie obiorą i wysadzą, a i apelacya od nich już nie ma iść.
(§.16.) Żyd, kiedy dom albo majętność jaką leżącą u drugiego żyda kupi, nie ma być zapis jeno przed urzędem żydowskim. Ten który kupuje od zapisu powinien dać panu podwojewodzemu funt pieprzu, pisarzowi dwanaście groszy, starszym żydowskim dwanaście, szkolnikowi dwanaście.
(§.17.) Gdy żyd żyda zbije albo zrani szkolnikowi się powinien oświadczyć, rany zapisać, od zapisania ran grosz, a panu podwojewodzemu winy funt pieprzu od tego przyjdzie, który zrani, i do tych jednak sądów pan podwojewodzi ani pisarz jego należeć nie ma, jeno sami starsi żydowie.
(§.18.) Chrześcianin gdyby miał sprawę jaką z żydem lubo o dług, lubo o pobicie , albo też o jaka rzecz inną, takowej pan podwojewodzi sądzić sam nie ma, ale z starszymi żydowskim i już starsi żydowie wota swoje maja podawać.
(§.19.) A jeżeliby z pospólstwa żyd który nieposłusznym był starszym swoim tak w

składkach, jako nakazanych dekretach i innych sprawach, tedy starsi żydzi mają go sądzić, a podwojewodzi sądowi ich przeszkadzać nie ma, ani go bronić, ale i owszem ma być do egzekucyi według affektacyi starszych żydowskich pomocnym.
(§.20.) Urzędu swego pan podwojewodzi to jest podwojewództwa ani przedawać ani arendować nie ma, także i po nim następcy albo sukcesorowie.
(§.21.) Na zastawę, gdy żyd da więcej co nad kopę, powinien do pisarza ten fant przynieśc tego dnia i dać napisać od kogo by miał ten fant, w czemby zastawiony był i po czemu lichwy ujednał. Od zapisu grosz jeden pisarzowi.
(§.22.) Fantu albo zastawy nie powinien żyd przy sobie w lichwie trzymać, tylko rok i sześć niedziel. A gdy rok i sześć niedziel wynidzie, powinien ten żyd przyjść od urzędu żydowskiego z tym fantem i pokazać go ma urzędownie, iż go trzymał w lichwie rok i sześc niedziel. Tamże urząd żydowski ma jemu ten fant albo zastaw na wieczne czasy przysądzić, z którym ma mu być wolno poczynać co będzie chciał, wolno mu go przedać, zepsować, darować, zastawić i jako najlepszemu pożytkowi swemu obrócić. A od przysądzenia tego fantu ma żyd dać urzędowi groszy pięć, aby w księgi wpisano, a szkolnikowi grosz.
(§.23.) Lichwę żydowie biorą takową, jaką sobie zjedna z tym albo u tego, który daje zastaw. A gdzieby powiedział ten, który zastawił, że w mniejszej sumie i w mniejszej lichwie zastaw albo fant u żyda zastawił, tedy ma to żyd aktami pokazać iż w sumie większej ta zastawa albo raczej fant zastawiony jest, albo też przysięgą żyd ma tego potwierdzić, za którą ma uchodzić wszystkiego, a ten, który fant zastawił ma według przysięgi zapłacić.
(§.24.) Gdy kto co żydowi zastawi, a ta rzecz albo fant z inszemi by rzeczami zgorzała albo zginęła, tedy żyd ma przysiądz, a tą przysięgą zbędzie chrześcianina.
(§.25.) Także gdy u żyda zastanie rzecz kradzioną, żyd ma przysiądz jako nie wiedział, że ta rzecz była kradziona, oprócz rzeczy kościelnych, in quantum by się znalazły skradzione, a żydom poprzedane, nie ma być ważne odprzysiężenie się żydowskie.
(§.26.) Kiedy żyd chrześcianinowi czego pożyczy, a chrześcianin by się k'temu nie znał, przysięgszy na to chrześcianin, żyda zbędzie.
(§.27.) O wszelką rzecz niedoświadczy się chrześcianin na żyda, jedno drugim żydem a chrześcianinem, ani ma być inaksze świadectwo dopuszczone
(§.28.) Apelacye, dekreta i insze wszelakie iudicata, jeżeliby ekstraktem z ksiąg kto chciał wyjąć, aby bez wszelkiego omieszkania pan podwojewodzy każdemu affektującemu człowiekowi onę wydawał.
(§.29.) Żydowie w województwie mojem będący innym jurysdykcyom podlegać nie mają
(§.30.) Pan podwojewodzy z pilnością powagi mojej i urzędu swego przestrzegać i onych zastępować i bronić od innych jurysdykcyi, mianowicie grodowych, powinien.
(§.31.) A iż takowy a nie inakszy był porządek w prawach żydów przemyskich, tedy ja przychylając się do dawnych praw, onym przez antecessorów moich nadanych, też prawa ich stwierdzam i dla lepszej wiary i pewności przy pieczęci mojej ręką się moją podpisuję. Działo się to w Siedliszcu die decima septima miesiąca marca, roku pańskiego 1660-go.

Stefan Czarniecki wojewoda ruski.

(Terr. Prem. I 145 p. 299-303, Castr. Prem. T. 457 p. 1817)

Uwaga: Kopia powyższego aktu znajduje się także w Arch. m. Przemyśla T. 290 p. 329 n., a sporządzoną jest na podstawie niniejszej oblaty w aktach ziemskich przemyskich, którą wpisano jednak również nie z oryginału, lecz z oblaty w aktach podwojewodzińskich przemyskich.

Publication: Z. Pazdro, *Organizacja i praktyka żydowskich sądów podwojewodzinskich w okresie 1740-1772 r. na podstawie lwowskich materyałów archiwalnych*, Lwów 1903, pp. 171-75.

Publisher: Z. Pazdro, Organizacja i praktyka żydowskich sądów podwojewodzinskich w okresie 1740-1772 r. na podstawie lwowskich materyałów archiwalnych, Lwów 1903, pp. 171-75

Endnotes

[1] Podkreślone tu wyrazy spowodowały nas do wydrukowania niniejszego dokumentu, który właściwie wydanym został dla żydów przemyskich, lecz widocznie obowiązywał w całem województwie.

Copyright © 2012 Early Modern Workshop